

***Мотлях Олександр Іванович,**
провідний науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем досудового розслідування Національної
академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
доцент*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Сучасні вітчизняні психофізіологічні дослідження на основі поліграфа утворюють два напрями їх використання у: а) кадровій роботі; б) правоохоронній діяльності. Перший напрям орієнтований на проведення кадрових і службових перевірок осіб для професійно-психологічного відбору на службу та навчання в систему правоохоронних органів України і не тільки. Другий напрям - на сферу правоохоронної діяльності України, зокрема кримінальне судочинство. Саме він має низку проблемних питань, які потребують аналізу та вироблення пропозицій для повноцінного впровадження отриманих результатів з використанням поліграфа у кримінальний процес України, направлений на розслідування вчинених та зареєстрованих злочинів.

Вітчизняна практика кримінального судочинства засвідчує можливість та доцільність, а у деяких випадках і необхідність використання поліграфа у вчинених складних категоріях злочинів. Однак слід визнати, повноцінний процес застосування цього приладу у кримінальному провадженні гальмується і фактично причинному тому є відсутність законодавчого закріплення поліграфа як легітимного науково-технічного приладу в Україні. Практично чи не єдиними правовими засадами, які регулюють використання поліграфа у кримінальному судочинстві є відомчі підзаконні акти, а саме: наказ МВС України «Про проведення експерименту щодо використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ» № 743 від 28.08.2001 р. [1], в якому поліграф уведено у сферу правоохоронних органів України з ліквідацією обмежених можливостей застосування цього приладу в оперативно-розшуковій діяльності. Запропоновано Концепцію впровадження комп'ютерних технологій з використанням поліграфа у систему МВС України та програму її реалізації. В цілому, експеримент дав свої позитивні результати, що слугувало підставою для прийняття в МВС України чергового наказу «Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України», зареєстрованого у Мін'юсті України 27.10.2004 № 1365/ 9964) № 842 від 28.07.2004 р [2]. А також розроблення до нього «Інструкції про порядок використання в діяльності ОВС поліграфів (комп'ютеризованих приладів реєстрації психофізіологічних реакцій людини)» за № 1373/9972, що значно розширило можливості застосування поліграфа у кримінальному судочинстві України [3].

Подальшим кроком впровадження поліграфа у діяльність вітчизняних правоохоронних органів мало б стати рішення розширеної наради МВС України від 21.01.2006 р. за № 1772/Лц, де п. 6 визначалося забезпечити розробку перспективної програми впровадження поліграфа в оперативно-службову діяльність ОВС, направленої на допомогу розслідування кримінальних злочинів та розшуку злочинців й вироблення законодавчих ініціатив врегулювання цього приладу. Нажаль ці заходи не були реалізованими, а розроблені та запропоновані в МВС України проекти не знайшли своєї практичної реалізації з об'єктивних причин продиктованих тодішніми реаліями часу. Нового позитивного змісту, щодо нормативно-правового регулювання застосування поліграфа при розслідуванні злочинів, набуло після затвердження рішенням колегії МВС України від 25.07.2008 р. № 17км/1 Програми протидії злочинам проти життя та здоров'я проти особи на 2008-2012 роки [4]. Пунктом. 4.23 державної програми передбачалося системне використання поліграфа та отриманих за допомогою його результатів у роботі правоохоронних органів України, спрямованих на ефективне розкриття злочинів проти життя та здоров'я людини, а саме: використання приладу для психофізіологічних опитувань підозрюваних, обвинувачених, свідків та потерпілих з урахуванням чинного вітчизняного законодавства. Виконання означеної вище програми також повною мірою не було реалізовано в силу того, що в прийнятому новому Кримінальному процесуальному кодексі України не знайшов відображення поліграф, як науково-технічний прилад, хоча на етапі розробки законопроекту такі пропозиції процесуалістами висувалися й обговорювалися.

На сьогодні, серед чинників, які стримують застосування цього науково-технічного приладу у діяльність правоохоронних органів України, є: відсутність цільової державної програми впровадження поліграфа та його результатів у кримінальне судочинство; практична відсутність нормативно-правового забезпечення, яке б регулювало правовідносини, пов'язані з використанням поліграфа; не узгодженість механізму державної підготовки спеціалістів-поліграфологів діяльність яких була б направлена на сприяння правоохоронним органам України; відсутність у ДНДІСЕ України психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа та експертів відповідного напрямку тощо [5, а317].

А також: а) відсутність уніфікованої процедури проведення перевірки на поліграфі, як єдиної, стандартизованої системи підготовки спеціалістів і оцінки їх кваліфікації; б) побоювання, що визнання за результатами опитування на поліграфі доказової сили, спричинить до оцінювання їх слідчими і суддями як «головного», остаточного доказу; в) складності розуміння специфіки висновку спеціаліста-поліграфолога, що залишає слідчого, прокурора, слідчого суддю та суд реальної можливості уявити зміст проведеного спеціального дослідження тощо.

Наразі ж актуальним постало питання прийняття окремого Закону України «Про використання поліграфа». Вважаємо, що це вирішить низку

проблемних питань означеного напрямку діяльності. А саме: конкретизує сферу та порядок застосування поліграфа й визначить місце результатів, отриманих за його допомогою в системі доказів у кримінальному процесі України.

Список використаних джерел:

1. Про проведення експерименту щодо використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ України : наказ МВС від 28 серп. 2001 р. № 743.

2. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС від 28 лип. 2004 р. № 842 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. - Режим доступу :

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/1a^t8/taip^i?t^=7I365-04>.

3. Інструкція щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : затв. наказом МВС України від 28 лип. 2004 р. № 842 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. - Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main>.

4. Програма протидії злочинам проти життя та здоров'я особи на 2008-2012 роки [Електронний ресурс] : затв. рішенням колегії МВС від 25 лип. 2008 р. № 17км/1. - Режим доступу :

umdp1.info/files/docs/1288074253Лос.

5.

Мотлях О. І.

Поліграф: наукова природа походження, нормативно- правове регулювання та допустимі межі застосування :

[моногр.] /

О. І. Мотлях. - К. : Освіта України, 2012. - 394 с.